

Penningtvätt och terroristfinansiering

– finanssektorns
förebyggande åtgärder

Penningtvätt och terroristfinansiering

– *finanssektorns förebyggande åtgärder*

INNEHÅLL

Sammanfattning	3
Om penningtvätt och terroristfinansiering	4
Undersökningen	6
Intern styrning	7
Utbildning	10
Kännedom om kunden	12
Transaktioner	14
Arkivering	18
Slutsatser	20

Sammanfattning

3

Finansinspektionen (FI) har undersökt hur väl företag i finanssektorn efterlever reglerna om bekämpning av penningtvätt och terroristfinansiering.¹ Resultatet av undersökningen är nedslående. Många av de 133 undersökta företagen lever inte upp till de lagar och regler som finns på området.

Penningtvättslagen har genom åren kommit att omfatta allt fler företagskategorier. Därför har företagen haft olika lång tid på sig att anpassa verksamheten till reglerna.

Undersökningen visar att bankaktiebolagen, där de stabilitetsviktiga bankerna ingår, bäst efterlever regler om penningtvätt och terroristfinansiering. För andra företag är regelefterlevnaden i vissa delar mycket dålig.

- För att motverka penningtvätt reglerar lagen företagens interna styrning av verksamheten. På detta område är bankaktiebolagen mycket bra, medan livbolagen är sämre.
- Framför allt livbolagen men också flertalet kreditmarknadsbolag och värdepappersbolag saknar den utbildningsplan för personalen som ska finnas enligt Finansinspektionens föreskrifter.
- Skyldigheten att fastställa kundens identitet är central i lagstiftningen. Livbolagen uppvisar generellt stora brister i detta avseende. Bäst är fondbolag, sparbanker och bankaktiebolag.
- Transaktionsgranskningen är ytterligare ett område där undersökningen visar ett dåligt resultat. Undersökta livbolag, värdepappersbolag och fondbolag har inte anmält en enda misstänkt transaktion till Finanspolisen under 2005.

Undersökningen visar stora skillnader mellan de olika företagskategorierna. FI följer nu upp resultatet med kompletterande undersökningar av enskilda företag men också särskilt riktade åtgärder för specifika problem inom en företagskategori. Sedan 2005 har FI förstärkt tillsynen och informationssatsningarna på detta område, en prioritering som fortsätter under 2007.

1. Begreppet används som samlingsnamn för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet som det definieras i 2 § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet.

Om penningtvätt och terroristfinansiering

Penningtvätt och terroristfinansiering är ett allvarligt hot mot samhället i stort och ett hot mot förtroendet för den finansiella marknaden. Endast i Sverige beräknar Ekobrottsmyndigheten att det tvättas 130 miljarder kronor per år². En förutsättning för att möta detta hot är att företagen på den finansiella marknaden följer de lagar och regler som finns om åtgärder mot penningtvätt och terroristfinansiering.

Om företagen på den finansiella marknaden har dåliga rutiner för att upptäcka penningtvätt och terroristfinansiering kan det leda till att företag eller ett helt land får förtroendeproblem internationellt. Konsekvenserna kan bli att seriösa aktörer på den internationella marknaden väljer att inte göra affärer med svenska företag eller kräver skärpt kontroll vid affärer med Sverige. Det kan också leda till att oseriösa aktörer lockas till Sverige.

Penningtvätt

Med penningtvätt förstås något förenklat att man försöker få pengar som kommer från brottslig verksamhet att se ut som om de var ärligt förvärvade. Det kan handla om pengar från till exempel skattebrott, människohandel, narkotikabrott, vapenhandel och rån. För att kunna göra större investeringar med de brottsliga vinsterna måste de också föras in i den reguljära ekonomin för att senare kunna användas. Brottsliga vinster är därför beroende av den etablerade finansiella marknaden och dess aktörer. Ju svårare det är att tillgodogöra sig den ekonomiska vinningen från brott desto mindre blir incitamenten att begå brotten.

En vanlig missuppfattning är att penningtvätt endast kan bli aktuell vid hanteringen av kontanta medel. Penningtvätt är dock en process som innefattar tre steg; placering, skiktning och integrering. Placeringen innebär att medlen från brottslig verksamhet förs in i det finansiella systemet. Nästa steg i processen är att försöka dölja medlens brottsliga ursprung. Detta kan ske genom att flytta tillgångarna mellan olika konton eller genom köp av finansiella produkter. Det sista steget är att integrera medlen i normal verksamhet genom exempelvis köp av fastigheter eller företag.

Terroristfinansiering

Terroristfinansiering är att ekonomiskt stödja terrorism. Med detta menas inte enbart att lämna direkta bidrag till terrorism, utan även att samla in, tillhandahålla eller ta emot pengar eller andra tillgångar som man vet ska finansiera terrorism. För terroristfinansiering handlar det mer om att dölja pengarnas mottagare, som bedriver brottslig verksamhet, än pengarnas ursprung som kan utgöras av helt lagliga inkomster.

2. Ekobrottsmyndighetens hemsida: www.ekobrottsmyndigheten.se

Ansvar

Den som medvetet medverkar till penningtvätt kan dömas för penninghäleri eller penninghäleriförseelse till böter eller fängelse.³ Den som medvetet medverkar till att samla ihop, tillhandahålla eller ta emot pengar eller andra tillgångar med vetskap om att de ska användas för att begå terroristbrott kan dömas till fängelse.⁴

Juridiska eller fysiska personer som omfattas av penningtvätts- och finansieringslagen och som uppsåtligen eller av grov oaksamhet åsidosätter sin skyldighet att granska transaktioner som verkar misstänkta eller inte anmäler dessa till Finanspolisen kan dömas till böter. Till böter kan även den dömas som bryter mot förbudet att meddela kund eller annan utomstående att en anmälan till Finanspolisen gjorts.⁵

5

De företag som står under Finansinspektionens tillsyn och omfattas av penningtvättslagen eller finansieringslagen kan riskera sanktioner om de åsidosätter sin skyldighet att följa dessa regler.

3. 9 kap 6a och 7a §§ BrB, 3 § penningtvättslagen.

4. 3 § finansieringslagen

5. 14 § penningtvättslagen och 12 § finansieringslagen.

Undersökningen

6

Undersökningen om penningtvätt och terroristfinansiering omfattade 133 slumpmässigt utvalda företag på finansmarknaden. Företagen består av 16 bankaktiebolag, 22 sparbanker, 16 kreditmarknadsbolag, 28 värdepappersbolag, 8 fondbolag, 8 livbolag, 2 medlemsbanker, 1 inlåningsföretag och 32 valutaväxlare m.fl.⁶ Undersökningen genomfördes maj – augusti 2006.

Syftet har varit att ta reda på vilka åtgärder företag på den finansiella marknaden under FIs tillsyn vidtar för att förebygga och motverka penningtvätt och terroristfinansiering. Avsikten är att granska om det finns några brister som är återkommande i en företagskategori, och i så fall vilka dessa är. Undersökningen kommer också att bidra till att fördjupa den riskbedömning FI gör av olika typer av företag och företagsgrupper.

Statistik redovisas för varje företagskategori. FI:s bedömning av varje enskilt företag kan leda till att FI granskar företaget närmare.

Företag har i vissa fall inte besvarat en fråga i undersökningen. I de fall där svar utelämnats har det uteblivna svaret tolkats som ett nekande svar. Företagen har valts ut slumpmässigt för undersökningen och inte för att de anses vara representativa för sin företagskategori. Resultatet och rapporten bör ändå ge en bild av hur de olika företagskategorierna förhåller sig till varandra och vilka brister som kan finnas i dessa.

Frågorna i undersökningen behandlade områden såsom organisation och instruktioner, utbildning, kundkännedom, riskanalys, transaktionsgranskning, åtgärder vid misstanke om penningtvätt och terroristfinansiering och arkiveringsrutiner.

De regler⁷ på området som företagen ska tillämpa är penningtvättslagen, terroristfinansieringslagen och föreskrifter och allmänna råd om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall. FI har också utfärdat allmänna råd om styrning och kontroll av finansiella företag, som kompletterar föreskrifterna.

6. I denna grupp ingår valutaväxlare, betalningsöverförare eller sådana företag vars huvudsakliga verksamhet är att lämna krediter, medverka vid finansiering, förmedla betalningar o.s.v. (se 1 § lagen (1996:1006) om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet).

7. Lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt
Lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall m.m. (terroristfinansieringslagen)
FFFS 2005:5 och 2005:1.

Intern styrning

SAMMANFATTNING

7

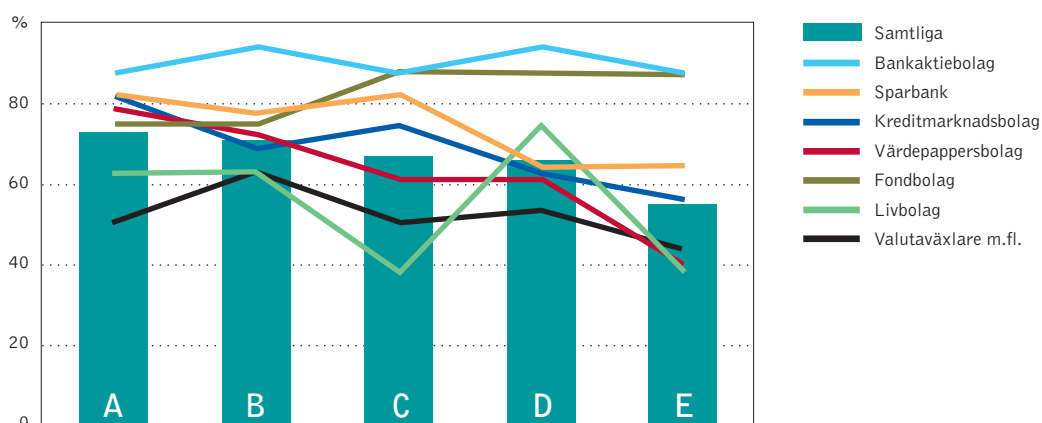
- I stort sett alla tillfrågade bankaktiebolag har en instruktion mot penningtvätt på plats, men bara hälften av valutaväxlarna.
- I närmare 40 procent av livbolagen är det organisatoriska ansvaret för penningtvätt otydligt.
- En tredjedel av samtliga företag saknar en centralt funktionsansvarig.

FI ser allvarligt på dessa brister och kommer att följa upp resultatet.

Fastställda interna regler/instruktion

Företagen måste enligt föreskrifterna ha interna regler, en så kallad instruktion, för att förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt och terroristfinansiering. Instruktionen utgör själva stommen i varje företags arbete i bekämpningen av penningtvätt och terroristfinansiering och ska finnas på plats. Det är företagets VD eller styrelse som bär ansvaret för att instruktionen upprättas. Instruktionen ska utgå från företagets verksamhet, produkter och tjänster samt kundsegment, och beskriva företagets åtgärder för att förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt och terroristfinansiering.

VILKA AV FÖLJANDE ÅTGÄRDER FÖR INTERN STYRNING HAR FÖRETAGEN GENOMFÖRT?

A Interna regler i enlighet med FFFS 2005:5, fastställda av styrelsen eller den verkställande direktören, för att förhindra penningtvätt och terroristfinansiering

B Övergripande policy, fastställd av styrelsen, för hantering av penningtvätt och terroristfinansiering

C Fastställd organisation och ansvarsfördelning för hantering av penningtvätt

D Centralt funktionsansvarig utsedd, med övergripande ansvar för att kontrollsystem, arbetsrutiner, besluts- och rapporteringsordning samt utbildningsprogram tillämpas i organisationen avseende penningtvätt

E Fastställd organisation och ansvarsfördelning för hantering av terroristfinansiering

Undersökningen visar generellt på brister på detta område. Det är dock stora skillnader mellan olika företagskategorier. Av gruppen valutaväxlare är det bara hälften som har en instruktion på plats, medan i stort sett alla bankaktiebolag har en.

Organisation och ansvarsfördelning

Ett av momenten i instruktionen som företagen måste genomföra är att ha en fastställd organisation och ansvarsfördelning för hantering av penningtvätt och terroristfinansiering. Syftet med en sådan åtgärd är att det tydligt ska framgå för de anställda till vem man ska vända sig när misstanke om penningtvätt uppstår, och vem som ska rapportera till Finanspolisen.

Två tredjedelar av de tillfrågade företagen har en fastställd organisation och ansvarsfördelning för hantering av penningtvätt. Det skiljer sig dock stort mellan olika företagskategorier. Bara närmare 40 procent av livbolagen har en fastställd organisation och ansvarsfördelning.

Endast hälften av samtliga företag har en fastställd organisation och ansvarsfördelning för hantering av terroristfinansiering. Detta kan bero på att flertalet företag har fått i uppfattning att de inte omfattas av denna lagstiftning. Fondbolagen omfattas inte av finansieringslagen men är ändå den företagskategori, tillsammans med bankaktiebolagen, som i störst utsträckning har en fastställd metod för hantering av terroristfinansiering.

Bankaktiebolagen, fondbolagen och sparbankerna är de företag som i störst utsträckning genomfört organisatoriska åtgärder för hantering av penningtvätt och terroristfinansiering.

Centralt funktionsansvarig

Företagets styrelse eller verkställande direktör måste utse en person som ska ha det övergripande ansvaret för att kontrollsystem, arbetsrutiner, besluts- och rapporteringsordning samt utbildningsprogram avseende penningtvätt och terroristfinansiering tillämpas i företaget. Den centralt funktionsansvarige har det övergripande ansvaret för att instruktionen mot penningtvätt och terroristfinansiering efterlevs. Den centralt funktionsansvarige ska ha en ledande befattning i företaget och vara direkt underställd VD. Många företag har valt att lägga denna funktion på den person som är säkerhetsansvarig eller regelansvarig i företaget. Det kan också vara en person som endast har detta ansvar.

Trots att det är ett krav att ha en person som bär det övergripande ansvaret är det bara två tredjedelar av de tillfrågade företagen som har en centralt funktionsansvarig. Gruppen valutaväxlare m.fl., tätt följd av värdepappersbolagen, kreditmarknadsbolagen och sparbankerna, är den företagskategori som är sämst på att utse en centralt funktionsansvarig.

Övergripande policy

En annan åtgärd som företagen bör genomföra är att upprätta en övergripande policy för hantering av penningtvätt och terroristfinansiering. Policyn bör fastställas av företagets styrelse. Till skillnad från ovanstående nämnda åtgär-

der som företagen enligt lag måste genomföra är denna åtgärd något som de bör genomföra enligt FIs allmänna råd. Det visar sig dock att denna åtgärd har genomförts i samma utsträckning som de åtgärder som följer av lag.

71 procent av företagen har fastställt en övergripande policy för hantering av penningtvätt och terroristfinansiering. Livbolag och gruppen valutaväxlare m.fl. är sämst av företagskategorierna på att genomföra denna åtgärd medan i stort sett samtliga bankaktiebolag har upprättat en policy.

9

Regler

Enligt 13 § penningtvättslagen och 11 § finansieringslagen ska en juridisk eller fysisk person som omfattas av lagen ha rutiner för att förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt och finansiering av särskilt allvarlig brottslighet. Hur dessa rutiner ska se ut framgår närmare av föreskrifterna.

Enligt 4 § i föreskrifterna är det bolagets styrelse eller verkställande direktör som ska fastställa bolagets interna regler i syfte att förhindra penningtvätt och finansiering av särskilt allvarlig brottslighet. Av de interna reglerna ska bland annat framgå ansvarsfördelningen inom organisationen för dessa områden.

Av 5 § i föreskrifterna följer att bolagets styrelse eller verkställande direktör måste utse en centralt funktionsansvarig.

Av de allmänna råden framgår att bolagets styrelse bör fastställa en övergripande policy för hantering av penningtvätt och terroristfinansiering.

Utbildning

10

SAMMANFATTNING

- I stort sett samtliga bankaktiebolag, men endast en fjärdedel av livbolagen, uppger att de har en utbildningsplan för sina anställda för att motverka penningtvätt.
- Endast en tredjedel av de tillfrågade kreditmarknadsbolagen och värdepappersbolagen har en utbildningsplan.

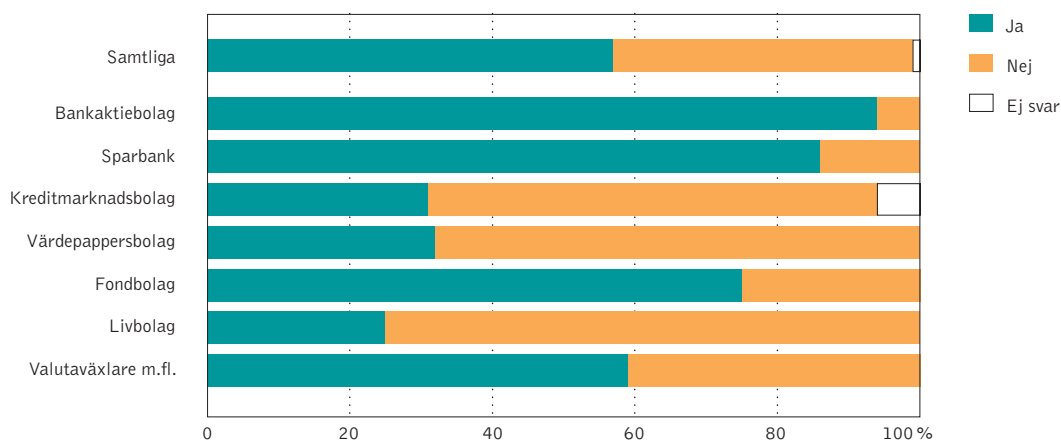
De företag som enligt undersökningen saknar utbildningsplan eller som inte har utbildat personalen under de senaste åren kommer att följas upp av FI.

Utbildning av personal

Företagen måste enligt lag se till att de anställda får behövlig information och utbildning om hur företaget ska verka mot penningtvätt och terroristfinansiering. Företaget ska ha ett utbildningsprogram i frågor som rör penningtvätt och terroristfinansiering. Alla anställda som handlägger kundärenden ska genomgå en sådan utbildning. Utbildningen ska om möjligt anpassas till de anställdas behov. De anställda ska också löpande informeras om ändringar i regler om penningtvätt och terroristfinansiering.

Det är av yttersta vikt att de anställda som handlägger kundärenden har kunskap om vad penningtvätt och terroristfinansiering är. Det är endast med den kunskapen som de kan upptäcka förekomsten av penningtvätt och terroristfinansiering. De anställda måste också vara medvetna om hur de ska gå tillväga om de misstänker penningtvätt, vilket ansvar och vilka skyldigheter

HAR FÖRETAGET EN UTBILDNINGSPÄN?

de har, som exempelvis att den anställda kan dömas till böter om han eller hon inte följer penningtvätts- eller finansieringslagen. Den som medvetet medverkar till penningtvätt kan dömas till fängelse.

Undersökningen visar på stora brister på detta område. Det skiljer sig återigen markant mellan de olika företagskategorierna. Några företag kan tänkas falla bort på grund av att de är enmansföretag och inte har några anställda men dessa utgör ett mycket litet antal. Av bankaktiebolagen har 94 procent upprättat en utbildningsplan. Av livbolagen är det dock bara vart fjärde företag som upprättat en utbildningsplan. Nästan lika dåligt resultat uppvisar kreditmaknadsbolagen och värdepappersbolagen, bara drygt 30 procent har en utbildningsplan för de anställda. Av de som upprättat en utbildningsplan anger de flesta att den senaste utbildningen genomfördes 2006. Av de företag som har en utbildningsplan anger en majoritet att de har utbildning med de anställda minst en gång per år.

11

Regler

Enligt 13 § penningtvättslagen och 11 § finansieringslagen ska den fysiska eller juridiska personen ha behövlig information och utbildning för de anställda för att förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt och terroristfinansiering.

Av 16 § föreskrifterna följer att varje företag ska ha ett utbildningsprogram och hur det bör utformas.

Kännedom om kunden

12

SAMMANFATTNING

- Samtliga bankaktiebolag, sparbanker och fondbolag uppger att de har rutiner för identifiering av och kännedom om sina kunder.
- 62 procent av de tillfrågade livbolagen saknar rutiner för identitetskontroll.

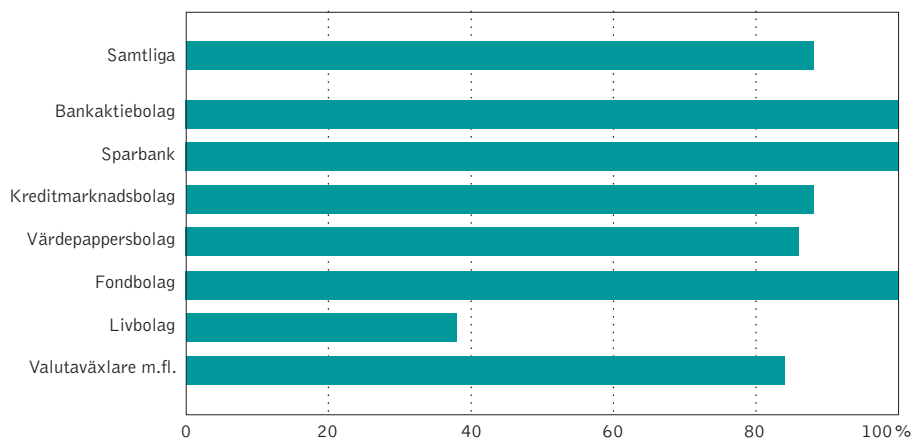
FI kommer att granska livbolagen närmare även på denna punkt.

Rutiner för identitetskontroll och kundkännedom

Enligt lag ska företagen kontrollera blivande och befintliga kunders identitet. Utan ordentlig identifiering är riskerna mycket stora för att företaget kan utnyttjas för penningtvätt och terroristfinansiering. Såväl möjligheten att förebygga brott som att utreda brottsmisstankar minskar med ökade brister i kundidentifiering. Företagen ska ha interna regler med rutiner för hur och när en identitetskontroll ska utföras. Företagen bör även fastställa interna regler för tillämpning av principen om kundkännedom. Detta innebär att företaget bör ta reda på kundens bakgrund, pengars eller andra tillgångars ursprung, kundrelationens syfte och tänkta användning av produkter och tjänster.

Samtliga tillfrågade bankaktiebolag, sparbanker och fondbolag har interna regler om rutiner för identitetskontroll och kundkännedom. Motsvarande gäller för nio av tio av kreditmarknadsföretagen och värdepappersbolagen samt 84 procent av gruppen valutaväxlare m.fl. Av de tillfrågade livbolagen är det bara 38 procent som har dessa regler på plats.

HAR FÖRETAGET INTERNA REGLER FÖR KUNDIDENTIFIERING OCH KUNDKÄNNEDOM?

Samtliga företag som har stor stabilitetspåverkan har interna regler om identitetskontroll och kundkännedom.

Löpande kundkännedom

Företagen bör även löpande följa upp kundförhållandet när det gäller till exempel förändringar i kundens verksamhet och dennes användning av företagets produkter och tjänster. Principen om kundkännedom bör tillämpas inom företagets samtliga affärsområden riktade mot kund och för alla typer av kunder.

13

50 procent av företagen anger att de utför ytterligare åtgärder för att inhämta kundkännedom när en redan etablerad kund vill utöka sin användning av tjänsterna/produkterna hos företaget. Sparbankerna är den företagskategori som är bäst och fondbolagen är sämst på att genomföra ytterligare åtgärder för att inhämta kundkännedom i dessa situationer.

Regler

Enligt 4 § i föreskrifterna ska företagets styrelse eller verkställande direktör fastställa interna regler med rutiner för hur och när en identitetskontroll ska utföras. Av de allmänna råden framgår att företagets styrelse eller verkställande direktör bör fastställa interna regler för principen om kundkännedom.

Transaktioner

SAMMANFATTNING

- FI finner det anmärkningsvärt att så många av företagen inte svarat på frågor om transaktionsgranskning och att så få misstänkta transaktioner rapporteras till Finanspolisen.
- FI kommer att följa upp transaktionsgranskningen hos de företag som inte besvarat frågorna och i de fall där transaktionsgranskning och antalet rapporterade transaktioner varit mycket få eller obefintliga.

Granskning av transaktioner

Upptäckt av penningtvätt kräver att företagen faktiskt letar efter de misstänkta transaktionerna och analyserar ovanliga transaktioner för att avgöra vilka som inte har en naturlig förklaring och slutligen anmäler de kvarstående misstänkta transaktionerna till Finanspolisen.

Företagen ska enligt lag granska alla transaktioner som skäligen kan antas utgöra penningtvätt eller terroristfinansiering. Exempel på transaktioner som kan motivera en närmare granskning och utredning av företagen kan vara t.ex. stora kontanttransaktioner eller transaktioner som avviker från kundens normala beteende. Det kan också vara transaktioner som verkar sakna ekonomiskt syfte eller att kunden efterfrågar ovanliga tjänster/produkter utan att tillfredsställande skäl därtill ges av kunden. Ett annat exempel är att kundens beteende inte stämmer överens med tidigare uppgifter som t.ex. att större krediter återbetalas kort tid efter det att krediten lämnats om detta inte har avtalats när krediten togs. Särskild uppmärksamhet bör iaktas vid granskning av transaktioner som har samband med personer eller företag i länder där det är mycket svårt eller inte möjligt att få information om kunden eller dess uppdragsgivare.

Transaktionsgranskning är kostsamt och en svår uppgift som kräver mycket av företagets resurser. En fungerande transaktionsgranskning ökar förutsättningarna för att upptäcka penningtvätt och terroristfinansiering varför uppgiften är mycket viktig. Transaktionsgranskningen ska avgöra om en transaktion är misstänkt eller inte och misstänkta transaktioner ska anmälas till Finanspolisen.

Transaktionstyper

Undersökningen visar att transaktionsgranskning är vanligast förekommande hos sparbankerna, bankaktiebolagen, fondbolagen och valutaväxlarna. Transaktionsgranskningar förekommer i störst utsträckning i följande fall:

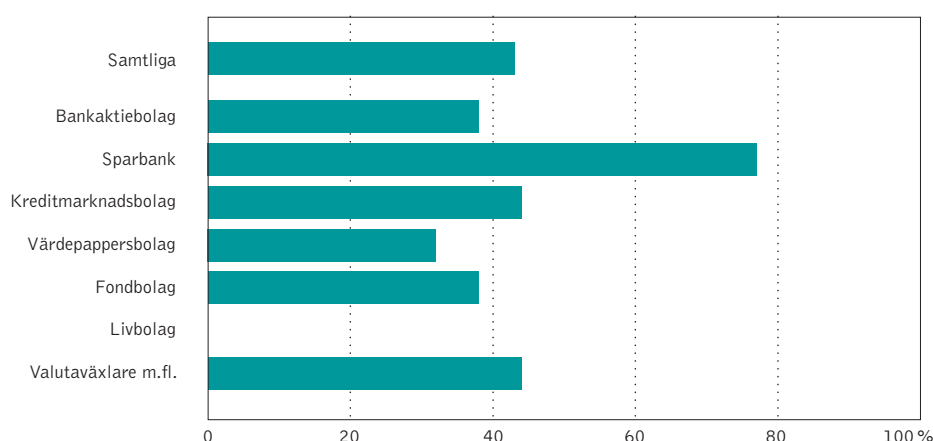
- Kontanttransaktioner eller andra transaktioner som är stora eller avvikande utifrån kundens normala beteende och- eller avvikande jämfört med den kategori där kunden ingår.
- Stort antal transaktioner under ett visst intervall som inte förefaller normala för kunden eller den kategori där kunden ingår.
- Transaktioner som kan antas sakna motiv eller ekonomiskt syfte. Transaktioner till eller från företag eller personer som kan antas agera i syfte att dölja bakomliggande verkliga ägar- eller rättighetsförhållanden.

15

Förutsättningarna för att utföra en effektiv transaktionsgranskning är att bolaget har god kundkännedom och en klar bild över hur dess produkter och tjänster kan utnyttjas för penningtvätt och terroristfinansiering. Granskning av produktens eller tjänstens användning kan vara ett effektivt sätt att upptäcka penningtvätt och terroristfinansiering. Genom att jämföra transaktionen med tidigare användning och med hur produkten/tjänsten bör användas, kan misstänkta transaktioner upptäckas. Undersökningen visar att många företag använder sig av denna metod, däremot inte livbolagen.

77 procent av sparbankerna uppger att de gör denna transaktionsgranskning. Nästan hälften av kreditmarknadsbolagen och gruppen valutaväxlare m.fl. uppger också att de gör denna granskning, medan endast ca 40 procent av värdepappersbolagen, fondbolagen och bankaktiebolagen gör den.

**GÖR FÖRETAGET TRANSAKTIONSGRANSKNING MED AVSEENDE PÅ
PRODUKTENS/TJÄNSTENS ANVÄNDNING?**

Anmälan om misstänkt transaktion

Enligt lag ska alla transaktioner som skäligen kan antas utgöra penningtvätt och terroristfinansiering granskas och uppgifter lämnas till Finanspolisen om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt eller terroristfinansiering. Företagen ska bistå med uppgifter som behövs för utredningen.

Nedanstående tabell visar hur stor andel (%) av varje företagskategori som anmält misstänkta transaktioner till Finanspolisen.

	2004	2005
Bankaktiebolagen	32	25
Sparbankerna	33	32
Kreditmarknadsbolagen	25	19
Värdepappersbolag	0	0
Fondbolag	*)	0
Livbolag	0	0
Valutaväxlare m.fl.	12	24

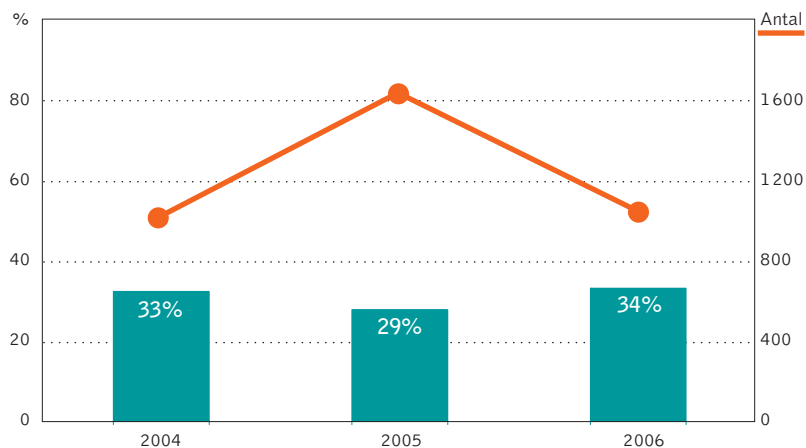
*) Fondbolagen omfattades först 2005 av lagen om penningtvätt.

Undersökningen visar att det är väldigt många av företagen som inte gör någon anmälan alls.

Anmälan till Finanspolisen ska endast göras när en granskning visar att det finns skäl att anta penningtvätt eller terroristfinansiering, varför det är av största vikt att transaktionsgranskningen fungerar väl. Momentet när ett företag av någon anledning gör en mer ingående bedömning av transaktionen för att avgöra om det är en misstänkt transaktion eller inte, avgör hur bra transaktionsgranskningen egentligen är och om en anmälan blir aktuell eller inte. Företaget kan vid en närmare granskning av transaktionen finna en naturlig anledning till att den utförts och vidare rapportering till Finanspolisen blir då inte aktuell. Hur många transaktioner som företaget gör en närmare granskning av men inte finner anledning att anmäla blir därför viktig. Tabellen nedan visar hur många av de bedömda ärendena som anmäls till Finanspolisen.

	2004	2005
Bankaktiebolagen	25	31
Sparbankerna	36	41
Kreditmarknadsbolagen	13	25
Värdepappersbolag	4	4
Fondbolag	*)	13
Livbolag	0	0
Valutaväxlare m.fl.	6	6

*) Fondbolagen omfattades först 2005 av lagen om penningtvätt.

HUR MÅNGA TRANSAKTIONER HAR FÖRETAGET BEDÖMT MEN INTE FUNNIT ANLEDNING ATT ANMÄLA UNDER SAMMA TIDSPERIOD?

17

Ovanstående diagram visar hur stor andel (%) av varje företagskategori som har bedömt transaktioner som de sedan inte funnit anledning att anmäla under samma tidsperiod.

Regler

Enligt 9 § penningtvättslagen och 8 § finansieringslagen ska den fysiska eller juridiska personen granska alla transaktioner som skäligen kan antas utgöra penningtvätt eller terroristfinansiering.

Den fysiska eller juridiska personen skall därvid lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt eller terroristfinansiering. Sedan sådana uppgifter har lämnats skall den fysiska eller juridiska personen på begäran av myndigheten lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen om penningtvätt.

Arkivering

SAMMANFATTNING

- Flertalet företag har inte besvarat frågan om hur lång tid det tar för företaget att få fram uppgifter från arkivet. FI kommer att följa upp vad det kan bero på.

Bevarande av handlingar

Ett arkiv i ordnat skick är en förutsättning för att utredande myndigheter snabbt ska kunna få del av material till en utredning om penningtvätt eller terroristfinansiering. Det är således en allvarlig brist att inte ha en god struktur för hanteringen och förvaringen av material som legat till grund för identitetskontroller.

De handlingar eller uppgifter såsom avtal, kvitton med kundens namnunderskrift, kopior på identitetshandlingar samt registreringsbevis eller andra behörighetshandlingar, som använts vid en identitetskontroll ska, enligt lag, sparas i minst fem år efter att affärsförbindelsen upphört. Om det endast rör sig om en transaktion som utförts ska tiden räknas utifrån transaktionens slutförande. Handlingarna ska arkiveras på det sätt och i den form som är tillåtet för räkenskapsmaterial. Detta innebär att handlingarna och uppgifterna som använts vid en identitetskontroll ska vara lätt åtkomliga, vilket innebär att informationen ska kunna tas fram utan större besvär. De ska förvaras i Sverige, i ordnat skick och på betryggande och överskådligt sätt. Företaget bör ha system och rutiner så att handlingarna kan tas fram inom skälig tid.

Närmare hälften av företagen har inte besvarat frågan om hur lång tid det tar för företaget att få fram uppgifter från arkivet avseende olika kundkategorier. Alla företagskategorier förutom sparbankerna har en mycket dålig svarsfrekvens på denna fråga. Det kan tolkas både som om att de inte vet hur de ska besvara frågan eller som att de inte tycker att den är väsentlig. Det kan därför ifrågasättas hur snabbt företagen kan tillgodose myndigheternas behov av information. Att företagen inte besvarat denna fråga kan också ha samband med att flertalet inte rapporterat några misstänkta transaktioner till Finanspolisen och därför inte fått några förfrågningar om att ta fram underlag. Därmed är de av den uppfattningen att de inte kan ange hur lång tid det tar att ta fram uppgifter från arkivet. Av de företag som svarat på frågan har de flesta uppgett att det tar en dag att få fram uppgifter från arkivet om de olika kundkategorierna.

Enligt 8 § penningtvättslagen ska handlingar och uppgifter som använts vid en identitetskontroll bevaras i minst fem år efter att en affärsförbindelse upphört, eller om det inte rör sig om en affärsförbindelse, fem år efter att transaktionen genomfördes. Detsamma gäller för identitetskontroller utförda enligt finansieringslagen (11 §).

Enligt 14 § i föreskrifterna ska handlingarna arkiveras på det sätt och i den form som är tillåtet för räkenskapsmaterial.

Enligt 7 kap 2 § bokföringslagen (1999:1078) ska dokument, mikroskrift och maskinläsbara medier som används för att bevara räkenskapsinformation vara varaktiga och lättåtkomliga. De ska förvaras i Sverige, i ordnat skick och på tryggsäktande och överskådligt sätt.

Av de allmänna råden framgår att företaget bör ha system och rutiner så att dessa handlingar kan tas fram inom skälig tid.

Slutsatser

20

En anledning till varför resultatet av undersökningen är så dåligt kan vara att kunskapen om penningtvätt och terroristfinansiering är låg. Det är tydligt att företagens ledning inte har tagit sitt ansvar för att skydda verksamheten. När instruktioner saknas och personal inte utbildas förväras möjligheten att bekämpa penningtvätt.

En vanlig missuppfattning är också att penningtvätt endast kan bli aktuell vid hantering av kontanta medel. En annan anledning till varför företagen inte följer denna reglering kan vara att FI:s tillsyn historiskt sett främst har varit inriktad på banksektorn där kontanthantering varit betydande. Det kan ha sänt en signal till övriga företag att dessa frågor därmed inte är prioriterade för dem.

Företagen kan även ha haft en allmän inställning om att penningtvätt och terroristfinansiering inte är ett problem på den svenska finansiella marknaden och därmed inte drabbar deras verksamhet.

Uppföljning

Varje företag som deltog i den här undersökningen kommer att bedömas enskilt. FI kommer särskilt att fokusera på de företag som angett att de inte har följande på plats:

- en intern instruktion
- en centralt funktionsansvarig
- utbildningsplan för de anställda
- rutiner för identitetskontroll

och vars transaktionsgranskning, enligt de lämnade svaren, fungerar dåligt.

Uppföljningen kommer även att bestå av särskilt riktade åtgärder för specifika problem inom en företagskategori.

Bankaktiebolagen har till största del integrerat föreskrifterna och de allmänna råden i verksamheten. Livbolagen visar på stora brister varför denna företagskategori har behov av ökad tillsyn och mer information.

Finansinspektionens rapporter

finns på www.fi.se

- 2006:16 Flytträtt för sparande i pensionsförsäkring – kartläggning och förslag
- 2006:15 Oreglerade erbjudanden på aktiemarknaden
- 2006:14 Finanssektorns stabilitet 2006
- 2006:13 Warrantmarknaden – en granskning av informationen till småsparare
- 2006:12 Blancokrediter till konsumenter II – uppföljning
- 2006:11 Skatte- och försäkringsrörelseregler för livförsäkring
- 2006:10 Pensionssparandet och värdebeskeden
- 2006:9 Utvecklingen på bolånemarknaden
- 2006:8 Ordning och reda – en granskning av 150 försäkringsförmedlare
- 2006:7 Livbolagens förlusttäckning – redovisning av olika metoder
- 2006:6 Bankernas kapitalkrav med Basel 2
- 2006:5 Avgift efter prestation – en granskning av avgifter i 37 fondbolag
- 2006:4 Marknadstillsyn 2006
- 2006:3 Handel med förfallna fordringar och inkasso
- 2006:2 Företagens tillämpning av internationella redovisningsregler
- 2006:1 Fondbolagens informationsgivning
- 2005:13 Konsumenten och rådgivningen
- 2005:12 Interna affärer i livbolagen – en uppföljande granskning
- 2005:11 Från konto till konto VII
- 2005:10 Finanssektorns stabilitet 2005
- 2005:9 Hantering av klagomål i finanssektorn
- 2005:8 Företagens interna kapitalutvärdering
- 2005:7 Stärkt skydd för trafikskadade
- 2005:6 Den finansiella elmarknaden
- 2005:5 Livbolagens avgifter
- 2005:4 Blancokrediter till konsumenter
- 2005:3 Finanssektorns krisberedskap
- 2005:2 Livbolagens provisioner till försäkringsmäklare
- 2005:1 Indexobligationer – en granskning av informationen till kunderna

Finansinspektionen
Box 6750, 113 85 Stockholm
Tel 08-787 80 00
Fax 08-24 13 35
finansinspektionen@fi.se